

Załącznik do Uchwały Nr XXXIV/565/2013
Sejmiku Województwa Lubelskiego
z dnia 24 czerwca 2013 r. w sprawie przyjęcia
„Oceny zasobów pomocy społecznej za 2012 rok”

„Wsparcie Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej w zakresie utworzenia Obserwatorium Integracji Społecznej” -
Projekt systemowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach
Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Projekt 1.16 „Koordynacja na rzecz aktywnej integracji” na zlecenie Centrum Rozwoju
Zasobów Ludzkich.

OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ ZA 2012 ROK

Opracowana przez:
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie

LUBLIN, czerwiec 2013

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie
20 – 601 Lublin, ul. Zana 38
e-mail: rops@lubelskie.pl strona internetowa: www.rops.lubelskie.pl

Spis treści:

Wprowadzenie	3
1. Sposób gromadzenia danych	4
2. Sytuacja demograficzna i społeczna województwa lubelskiego w świetle danych GUS	6
• Podział administracyjny	6
• Ludność	8
• Rynek pracy	11
• Infrastruktura społeczna	13
3. Dane o korzystających z pomocy i wsparcia	14
• Powody udzielenia pomocy i wsparcia	17
• Wybrane kategorie osób, którym udzielono pomocy i wsparcia	19
• Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej realizowane przez ośrodki pomocy społecznej	19
• Świadczenia niepieniężne z pomocy społecznej	21
• Indywidualne programy pomocy	23
• Wspieranie rodziny i piecza zastępcza	24
4. Inne rodzaje pomocy i świadczeń	26
5. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia	28
6. Kadra ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie	32
7. Koszty zasobu instytucjonalnego	34
8. Aktywność projektowo – programowa	35
• Projekty współfinansowane z EFS	36
• Udział w konkursach ogłaszanych przez MPiPS	38
• Udział w programach osłonowych	38
9. Współpraca z organizacjami pozarządowymi – zadania zlecone w obszarze pomocy i wsparcia	38
Rekomendacje	41
Spis tabel, wykresów i map	44

Wprowadzenie

Pomoc społeczna umożliwia przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne możliwości, uprawnienia i zasoby. Zadaniem pomocy społecznej jest także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Obowiązek realizacji zadań pomocy społecznej spoczywa na administracji samorządowej i rządowej współpracującej w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Zadania pomocy społecznej określone w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego realizowane są przez 213 ośrodków pomocy społecznej, w tym 4 miejskie ośrodki pomocy rodzinie w miastach na prawach powiatu oraz 20 powiatowych centrów pomocy rodzinie. Są to podstawowe jednostki w strukturze pomocy społecznej. Zadania na szczeblu województwa realizowane są przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (zadania samorządu województwa) oraz Wydział Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego (zadania wojewody).

System pomocy społecznej uzupełniają instytucje działające w oparciu o ustawę o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawę o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawę o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawę o ochronie zdrowia psychicznego, a także sektor instytucji non – profit ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej.

Nowelizacja z 2011 r. ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm), wprowadziła obowiązek przygotowywania corocznie przez gminy, powiaty i samorząd województwa oceny zasobów pomocy społecznej, która będzie przedstawiana odpowiednio radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa. Ocena ta wraz z wnioskami będzie podstawą planowania budżetu na następny rok. Ocena zasobów pomocy społecznej zastąpiła dotychczas przygotowywany przez jednostki samorządu terytorialnego bilans potrzeb pomocy społecznej.

Art. 16a w/w ustawy wskazuje, iż gmina, powiat i samorząd województwa przygotowują ocenę zasobów pomocy społecznej w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej, a zasoby obejmują w szczególności infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej bez względu na podmiot je

finansujący i realizujący. Przy sporządzaniu oceny uwzględniane są osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.

1. Sposób gromadzenia danych

Instytut Rozwoju Służb Społecznych w Warszawie w ramach projektu „Koordynacja na rzecz aktywnej integracji” opracował narzędzie umożliwiające gromadzenie danych, z których część pobierana jest automatycznie z innych systemów informatycznych (m.in. GUS, POMOST, MEN). Pozostałe informacje są uzupełniane przez pracowników ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy społecznej. Na poziomie województwa wprowadzone dane są sumowane. Na tej podstawie przeprowadzona jest ocena zasobów, która stanowić będzie rekomendacje do planowania budżetu na rok następny.

Zastosowanie tego narzędzia pozwoli wszystkim jednostkom organizacyjnym pomocy społecznej w sposób jednolity przygotować sprawozdania wraz ze wskaźnikami oceny.

Narzędzie ma formę aplikacji internetowej i zostało oparte na już istniejącym rozwiązaniu – Statystycznej Aplikacji Centralnej (SAC) – w celu uproszczenia procesu korzystania z niego przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej oraz wykorzystania już dostępnych zasobów informatycznych. Narzędzie umożliwia wykorzystanie danych znajdujących się w systemach informatycznych pomocy społecznej oraz szeregu centralnych baz danych. W sumie ok. 60% potrzebnych danych pobieranych jest automatycznie z innych systemów.

Po pierwszym roku stosowania narzędzie poddane zostało konsultacjom społecznym i w ich trakcie pojawiło się wiele uwag ze strony ops, pcpr oraz rops. Zwracano m.in. uwagę na brak zagadnień objętych zapisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, na problemy z interpretacją poszczególnych części oceny, niespójność objaśnień m.in. z zasadami księgowości. W związku z tym w roku bieżącym nastąpiła korekta formularza – odrębne formularze dla poziomu gminy i powiatu zastąpione zostały jednym – zarówno dla ośrodków pomocy społecznej, powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz miejskich ośrodków pomocy rodzinie. Komórki w formularzu dotyczące zadań nie realizowanych przez daną jednostkę były dla tej jednostki nieaktywne.

W myśl art. 16a. pkt 1 znowelizowanej ustawy o pomocy społecznej (Dz.U. 2009 Nr 175 poz. 1362 z późn. zm.) gmina, powiat i samorząd województwa zobligowane są do przygotowania oceny zasobów pomocy społecznej i przedstawienie jej do dnia 30 kwietnia radzie gminy lub radzie powiatu, a do dnia 30 czerwca sejmikowi województwa. Mając na uwadze w/w wymogi ustawowe, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie zwrócił się do jednostek o podanie formy i terminu w jakim przedmiotowa ocena została

przedstawiona na posiedzeniu rady gminy lub rady powiatu. Z informacji uzyskanych przez ROPS wynika, iż w zdecydowanej większości ocena zasobów przedstawiana była w formie informacji pisemnej (46 % jednostek), jako załącznik do sprawozdania z działalności jednostki (20 % jednostek). W 9 % przypadków miało miejsce przyjęcie uchwałą, w 6 % prezentowana była w formie ustnej. W 14 % gmin przedstawienie oceny radnym będzie miało miejsce w terminie późniejszym. Pozostałe 6 % jednostek nie wskazało formy przedstawienia oceny zasobów pomocy społecznej radom gminy lub powiatu.

Prezentowane sprawozdanie obejmuje 230 jednostki (z 233), które sporządziły ocenę w Statystycznej Aplikacji Centralnej. Jednostki, które mimo wielokrotnych monitów w formie telefonicznej i mailowej nie opracowały oceny zasobów pomocy społecznej to gminy wiejskie: Białopole, Dubienka, oraz Ułęż.

Po wstępnej analizie nadesłanych ankiet uzupełnienia lub korekty wymagało ponad 50% z nich. Weryfikacja błędów i nieścisłości odbywała się drogą telefoniczną i mailową, a następnie ich uzupełnianie w systemie SAC. Proces ten trwał do 27 maja 2013 r.

2. Sytuacja demograficzna i społeczna województwa lubelskiego w świetle danych GUS

- **Podział administracyjny**

Województwo lubelskie, o łącznej powierzchni 25 122 km², jest trzecim co do wielkości województwem w Polsce. Lubelszczyzna zajmuje 8% powierzchni Polski. Usytuowana jest w południowo-wschodniej części kraju, sąsiaduje od północy z województwami podlaskim i mazowieckim, od zachodu ze świętokrzyskim, a od południa z podkarpackim. Jej wschodnia granica z Białorusią i Ukrainą wyznacza jednocześnie wschodnią granicę Unii Europejskiej.

Zgodnie z podziałem administracyjnym w obrębie województwa znajduje się 209 gmin, 20 powiatów oraz 4 miasta na prawach powiatu. Według danych GUS w województwie jest ogółem 42 miast, 4251 miejscowości wiejskich oraz 3 713 sołectw.

Tabela nr 1. Powierzchnia i podział administracyjny województwa lubelskiego na tle kraju (stan na dzień 31.12.2012)

Wyszczególnienie	Polska	Lubelszczyzna	Polska = 100 %
Powierzchnia w km ²	312 679	25 122	8,0
Powiaty	314	20	6,4
Miasta na prawach powiatu	65	4	6,2
Gminy	2 479	213	8,6
Miasta	903	42	4,7
Miejscowości wiejskie	53 812	4 251	7,9
sołectwa	40 475	3 713	9,2

Źródło: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/lublin/ASSETS_11w00_01rocz.pdf

Mapa nr 1. Podział administracyjny województwa lubelskiego

**PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO
I PRZEJŚCIA GRANICZNE W 2010 R.**

Stan w dniu 31 XII

*ADMINISTRATIVE DIVISION OF LUBELSKIE VOIVODSHIP
AND BORDER CROSSINGS IN 2010*

As of 31 XII

Źródło: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/lublin/ASSETS_11wykres_01rocz.pdf

Zgodnie z wymogami statystyki regionalnej Unii Europejskiej w województwie wydzielono 4 podregiony (NTS 3): bialski, chełmsko-zamojski, lubelski i puławski.¹ . Najwięcej osób zamieszkuje podregion lubelski – 33% ogółu mieszkańców Lubelszczyzny, zaś najmniej bialski – 14%.

Tabela nr 2. Struktura podregionów w województwie

Wyszczególnienie	Podregiony			
	bialski	chełmsko-zamojski	lubelski	puławski
powiaty	- bialski - parczewski - radzyński - włodawski	- biłgorajski - chełmski - hrubieszowski - krasnostawski - tomaszowski - zamojski	- lubartowski - lubelski - łęczyński - świdnicki	- janowski - kraśnicki - łukowski - opolski - puławski
miasto na prawach powiatu	- Biała Podlaska	- Chełm - Zamość	- Lublin	
ludność	308 758	646 423	717 184	493 286

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (stan na dz. 31.12.2012)

• Ludność

Według danych szacunkowych GUS w województwie lubelskim w dniu 31 grudnia 2012 mieszkało 2 165 651 osób. Na koniec roku 2012 statystyka publiczna odnotowała spadek liczby ludności regionu o 6 206 osób w odniesieniu do roku 2011, oraz o 12 960 osób wobec roku 2010. Od połowy lat dziewięćdziesiątych obserwuje się systematyczny spadek liczby ludności województwa. Jest to związane przede wszystkim z ujemnym przyrostem naturalnym. W roku 2012 podobnie jak w latach ubiegłych odnotowano ujemny przyrost naturalny. Współczynnik przyrostu naturalnego osiągnął wartość minus 0,62, podczas gdy w kraju przyjmował wartości dodatnie – 0,04².

Na wyludnianie się województwa ma również wpływ saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały. Utrzymuje się ona na poziomie ujemnym. Oznacza to, że liczba osób wymeldowanych z pobytu stałego w ciągu omawianego okresu przekroczyła

¹ NTS obejmuje 5 poziomów: 3 poziomy zasadniczego podziału terytorialnego kraju oraz dodatkowo 2 poziomy nieadministracyjne – regiony (NTS 1) grupujące jednostki szczebla wojewódzkiego oraz podregiony (NTS 3) grupujące w obrębie województwa kilka do kilkunastu powiatów.

² Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego 2011, Urząd Statystyczny w Lublinie, maj 2013 red dr Krzysztof Markowski str. 24 , źródło: <http://www.stat.gov.pl/lublin>, data pobrania: 28.05.2013

liczbę osób zameldowanych na pobyt stały w tym czasie. W wyniku migracji liczba mieszkańców województwa lubelskiego zmniejszyła się o 5 172 osób natomiast przed rokiem o 5 136. Współczynnik migracji ogółem osiągnął wartość minus 2,38, wobec minus 2,36.³

Według danych GUS w województwie lubelskim w 2012 roku (stan na dz. 31.12.2012 r.) zamieszkiwało ogółem 2 165 651 osób, tak więc stanowiła 6% mieszkańców Polski. Najwięcej osób zamieszkiwało w województwie mazowieckim – 14% i śląskim – 12%, z kolei najmniej w województwach : podlaskim, świętokrzyskim, lubuskim i opolskim – 3% ogółu mieszkańców kraju.

Tabela nr 3. Liczba ludności w poszczególnych województwach

jednostka terytorialna	liczba osób	udział liczby osób w województwach w ogólnej liczbie ludności Polski
POLSKA	38 533 299	x
ŁÓDZKIE	2 524 651	7%
MAZOWIECKIE	5 301 760	14%
MAŁOPOLSKIE	3 354 077	9%
ŚLĄSKIE	4 615 870	12%
LUBELSKIE	2 165 651	6%
PODKARPACKIE	2 129 951	6%
PODLASKIE	1 198 690	3%
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1 273 995	3%
LUBUSKIE	1 023 317	3%
WIELKOPOLSKIE	3 462 196	9%
ZACHODNIOPOMORSKIE	1 721 405	4%
DOLNOŚLĄSKIE	2 914 362	8%
OPOLSKIE	1 010 203	3%
KUJAWSKO-POMORSKIE	2 096 404	5%
POMORSKIE	2 290 070	6%
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	1 450 697	4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (stan na 31.12.2012).

Analizując dane GUS w ujęciu regionalnym widoczne jest, że zdecydowanie najwięcej osób zamieszkuje w powiecie miasto Lublin – 16% ogółu ludności Lubelszczyzny, w pozostałych powiatach odsetek ten jest o wiele mniejszy - na drugim miejscu sytuuje się

³ Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego 2011, Urząd Statystyczny w Lublinie, maj 2013 red dr Krzysztof Markowski str. 26 , źródło: <http://www.stat.gov.pl/lublin>, data pobrania: 28.05.2013

powiat lubelski – 7%, z kolei najmniej osób zamieszkuje w powiatach: włodawskim, janowskim – 2%.

Pod względem struktury ludności wg płci sytuacja od kilku lat nie ulega zasadniczym zmianom. W roku 2012 Kobiety stanowiły 52% ogółu mieszkańców województwa. W Polsce tendencja jest podobna. Współczynnik feminizacji ukształtował się na podobnym poziomie jak w latach poprzednich osiągając wartość 106, w Polsce zaś na przestrzeni ostatnich lat przyjmował wartość 107⁴.

Tabela nr 4. Struktura ludności w województwie lubelskim wg płci

Jednostka terytorialna	ogółem	% udział liczby osób w powiatach w ogólnej liczby mieszkańców województwa	mężczyźni	% udział liczby mężczyzn w powiatach w ogólnej liczby mieszkańców województwa	kobiety	% udział liczby kobiet w powiatach w ogólnej liczby mieszkańców województwa
LUBELSKIE	2 165 651	x	1 049 802	48%	1 115 849	52%
Powiat bialski	113 672	5%	56 332	50%	57 340	50%
Powiat parczewski	36 147	2%	17 877	49%	18 270	51%
Powiat radzyński	61 195	3%	30 568	50%	30 627	50%
Powiat włodawski	39 754	2%	19 684	50%	20 070	50%
Powiat m .Biała Podlaska	57 990	3%	27 859	48%	30 131	52%
Powiat biłgorajski	103 569	5%	51 044	49%	52 525	51%
Powiat chełmski	79 786	4%	39 350	49%	40 436	51%
Powiat hrubieszowski	67 662	3%	33 175	49%	34 487	51%
Powiat krasnostawski	66 896	3%	32 511	48%	34 385	52%
Powiat tomaszowski	87 479	4%	43 200	49%	44 279	51%
Powiat zamojski	109 522	5%	53 912	49%	55 610	51%
Powiat m .Chełm	65 897	3%	30 990	47%	34 907	53%
Powiat m. Zamość	65 612	3%	31 028	47%	34 584	53%
Powiat lubartowski	90 240	4%	44 155	49%	46 085	51%
Powiat lubelski	148 483	7%	72 625	49%	75 858	51%
Powiat łączyński	57 736	3%	28 326	49%	29 410	51%
Powiat świdnicki	73 047	3%	35 230	48%	37 817	52%
Powiat m. Lublin	347 678	16%	159 975	46%	187 703	54%
Powiat janowski	47 500	2%	23 570	50%	23 930	50%
Powiat kraśnicki	99 137	5%	48 359	49%	50 778	51%
Powiat łukowski	109 555	5%	54 457	50%	55 098	50%

⁴ Tamże s.23

Powiat opolski	62 244	3%	30 414	49%	31 830	51%
Powiat puławski	116 526	5%	56 065	48%	60 461	52%
Powiat rycki	58 324	3%	29 096	50%	29 228	50%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (stan na 31.12.2012).

Województwo lubelskie należy do stosunkowo mało zurbanizowanych – w 42 miastach województwa zamieszkiwało 46,4% ogółu ludności, podczas gdy przeciętnie w kraju ludność miast stanowiła 60,6% ogółu populacji.⁵

Ponad połowę mieszkańców Lubelszczyzny w roku 2012 stanowiły osoby w wieku produkcyjnym – 63%, w wieku poprodukcyjnym – 18%, natomiast w przedprodukcyjnym – 19%. Podobna tendencja utrzymuje się w skali kraju.

Tabela nr 5. Liczba ludności województwa lubelskiego wg. ekonomicznych grup ludności

grupa ekonomiczna	ogółem	mężczyźni	kobiety
wiek przedprodukcyjny	402 493	205 858	196 635
wiek produkcyjny	1 364 563	722 452	642 111
wiek poprodukcyjny	398 595	121 492	277 103

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (stan na 31.12.2012).

Należy zwrócić uwagę, że Lubelszczyzna tak samo jak inne regiony kraju jest dotknięta procesem starzenia się społeczeństwa. Odsetek osób w wieku 60 lat i więcej w Polsce, i tak samo na Lubelszczyźnie wynosił 20%, tak więc zaliczamy się do społeczeństw, które przekroczyły próg starości zaawansowanej⁶.

- **Rynek pracy**

W roku 2012 liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa lubelskiego wynosiła 131,1 tys. osób (stan na dzień 31.12.2012)⁷. W stosunku do analogicznego okresu roku 2011 odnotowano wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych o 7,1%. Zmiany odnotowano również w skali kraju - na koniec 2012 roku liczba bezrobotnych była o 7,8% wyższa niż rok wcześniej. Zarówno w skali kraju jak i województwa w końcu grudnia 2012 wzrosła stopa bezrobocia: w Polsce wynosiła 13,4%, zaś w województwie – 14,1%. W analogicznym okresie roku 2011 wskaźnik ten wynosił

⁵ Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego 2012, Urząd Statystyczny w Lublinie, maj 2013 red dr Krzysztof Markowski str. 23, źródło: <http://www.stat.gov.pl/lublin>, data pobrania: 28.05.2013

⁶ Wyznacznikiem demograficznej starości jest przekroczenie 12% udziału ludzi 60 – letnich i starszych w ogólnej liczbie ludności. Jeśli odsetek ten przekroczy wskaźnik 15% w ogólnej strukturze, dana społeczność weszła w fazę starości zaawansowanej, za Pakuła M., „Postawy osób starszych wobec edukacji”, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2010,s.40

⁷ www.wup.lublin.pl

odpowiednio: 12,5% oraz 13,2%. Na poziomie powiatów w 2012 roku najwyższą stopę bezrobocia odnotowano w powiatach: włodawskim (24,2%), hrubieszowskim (19,7%) i chełmskim ziemskim (19,4%). Natomiast najniższą w powiatach: biłgorajskim (8,7%), lubelskim grodzkim (10,0%) i łączyńskim (10,3%).

Tabela nr 6. Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim

Wyszczególnienie	2011	2012
Bezrobotni zarejestrowani w tys.	122,4	131,1
Bezrobotni nowo zarejestrowani w tys (w skali roku)	140,1	139,8
Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy	211	140
Stopa bezrobocia rejestrowanego w %	13,3	14,1

Źródło: : <http://www.stat.gov.pl/lublin>

Według danych GUS w końcu grudnia 2012 w odniesieniu do grudnia 2011 w 23 powiatach regionu nastąpił wzrost liczby bezrobotnych, przy czym najwyższy w ryckim (o 16,1%), zaś najniższy w łączyńskim (o 1,2%). W powiecie opolskim odnotowano spadek o liczby zarejestrowanych bezrobotnych (0,2%).⁸

Na koniec grudnia 2012 roku 117 680 osoby tj. 90 % ogółu zarejestrowanych w urzędach pracy stanowiły osoby bez prawa do zasiłku. W analogicznym okresie roku ubiegłego wskaźnik ten był na tym samym poziomie. W omawianym okresie 49% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych stanowiły kobiety natomiast 55% mieszkańcy wsi.

Wśród zarejestrowanych bezrobotnych na koniec grudnia 2012 największą grupę stanowiły osoby długotrwale bezrobotne –74 064 osób, tj. 56% wszystkich zarejestrowanych. Równie liczną grupę stanowili bezrobotni bez wykształcenia średniego – 62 937 osób (48%). Według danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie na koniec grudnia 2012 problemy ze znalezieniem pracy miały również następujące grupy bezrobotnych:

- do 25 roku życia – 29 310 osób tj.22 % ogółu bezrobotnych,
- bez kwalifikacji zawodowych – 36 078 osób tj.28 % ogółu bezrobotnych,
- bez doświadczenia zawodowego – 48 646 osób tj. 37 % ogółu bezrobotnych,

⁸ Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego 2012, Urząd Statystyczny w Lublinie, maj 2013 red dr Krzysztof Markowski str. 31 , źródło: <http://www.stat.gov.pl/lublin>, data pobrania: 28.05.2013

- kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka – 16 728 osób tj. 13 % ogółu bezrobotnych,
- powyżej 50 roku życia – 23 988 osób, tj. 18% ogółu bezrobotnych.
- **Infrastruktura społeczna**

Ogólnie rzecz biorąc infrastruktura społeczna „obejmuje (...) urzędnicy i instytucje świadczące w sposób zorganizowany usługi jednostkowe w zakresie oświaty i wychowania, upowszechniania kultury, ochrony zdrowia, opieki społecznej oraz kultury fizycznej i turystyki”⁹. Sprawozdanie OZPS przedstawia stan infrastruktury w zakresie liczby placówek i instytucji (z wyłączeniem zasobów ludzkich). Z danych przedstawionych w sprawozdaniu wynika, że poza liczbą żłobków, przedszkoli, świetlic dla dzieci i domów kultury liczba placówek infrastruktury społecznej pozostanie na stałym poziomie lub będzie spadać. Z prognoz wynika, że w porównaniu z rokiem oceny największy spadek będzie dotyczył liczby mieszkań pozostających w zasobie gminy.

Tabela nr 7. Infrastruktura społeczna.

Infrastruktura	Rok oceny 2012	Rok 2013 – prognoza
Liczba mieszkań w zasobie gminy	20 823	11 401
Liczba mieszkań socjalnych	1 680	1 411
Liczba żłobków (żłobki, kluby dziecięce, dzienny opiekun)	28	36
Liczba przedszkoli	655	675
Liczba szkół podstawowych	971	952
Liczba szkół gimnazjalnych	466	462
Liczba szkół ponadgimnazjalnych (w tym przygotowujących do zawodu)	591 (394)	573 (379)
Liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży	481	495
Liczba bibliotek publicznych	424	396
Liczba domów kultury	182	184
Liczba obiektów sportowych	1 372	1361
Liczba boisk przyszkolnych	2 037	1 889
Liczba podstawowych zespołów opieki zdrowotnej	624	617
Liczba szpitali	35	35
Liczba ośrodków dla cudzoziemców, ubiegających się o status uchodźcy	3	3

Źródło: Opracowanie własne

⁹ J.Korszel, Infrastruktura społeczna w polityce społecznej, Opole 1990, s. 18

Warto dodać, że zgodnie z informacjami przedstawionymi w OZPS tendencja malejąca dotyczy również:

- liczby wniosków złożonych na mieszkania z zasobów gminy: rok oceny – 2 820, rok po ocenie: 2651,
- liczby wniosków złożonych na mieszkania socjalne: rok oceny - 1 545 , rok po ocenie – 1 429.

Pozytywem jest fakt, iż prognozowany jest spadek liczby dzieci, którym nie przyznano miejsca w przedszkolach i żłobkach:

- żłobki – rok oceny 589 dzieci, rok po ocenie – 491,
- przedszkola – rok oceny – 2 852 dzieci, rok po ocenie – 2 528.

Prognozowany spadek liczby dzieci, dla których zabraknie miejsc w przedszkolach i żłobkach wynika z prognozowanego wzrostu liczby tych placówek.

3. Dane o korzystających z pomocy i wsparcia

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, gmina oraz powiat realizują działania mające na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Podejmują one działania zmierzające do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Zadania realizowane przez ośrodek pomocy społecznej oraz powiatowe centrum pomocy rodzinie wspierają osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienie im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka zmierzając do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Przydzielając rodzaj, formę i wielkość świadczenia jednostka bierze pod uwagę z jednej strony potrzeby osób i rodzin, ich możliwości oraz zasoby, zaś z drugiej swoje cele i możliwości. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej są obowiązane do współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

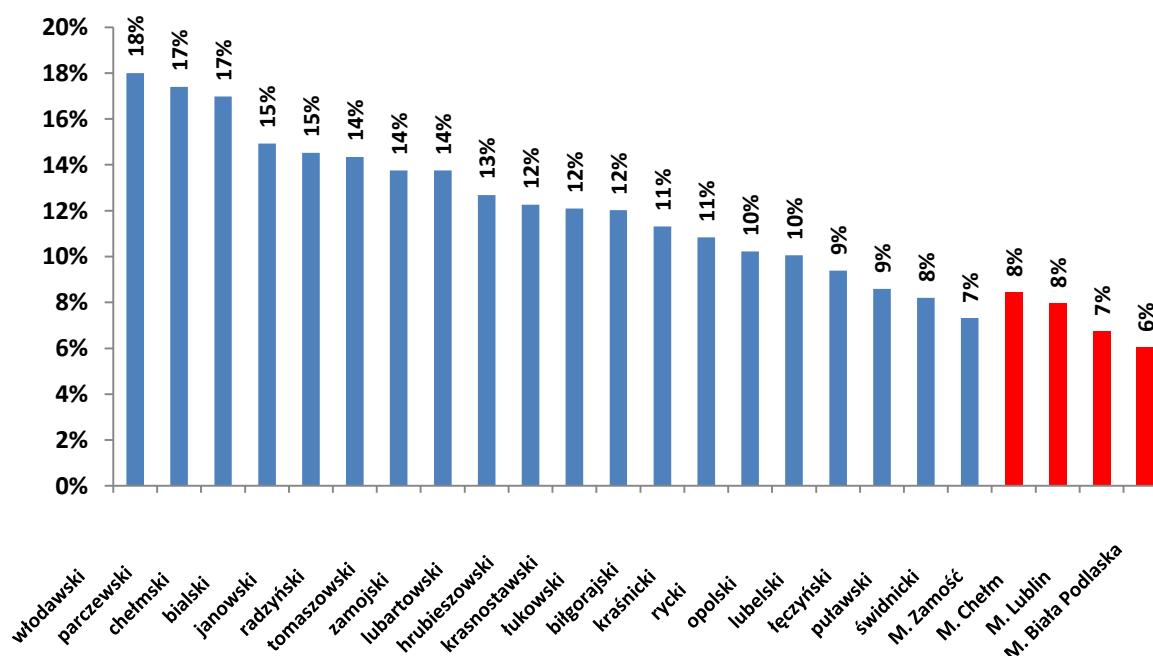
Osoby i rodziny, którym udzielono pomocy i wsparcia – w tej grupie ujęte zostały osoby i rodziny, które w danym okresie sprawozdawczym uzyskały pomoc i wsparcie bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń i źródło finansowania – z uwzględnieniem zarówno pomocy, która udzielana była w formie decyzji administracyjnej, bez decyzji oraz pomocy bez konieczności przeprowadzania wywiadu środowiskowego. W grupie tej uwzględnione są także osoby i rodziny objęte wyłącznie pracą socjalną, wsparciem jednostki organizacyjnej pomocy społecznej w postaci skierowań do zajęć w centrach i klubach integracji społecznej, skierowań do prac społecznie użytecznych itp. W przypadkach, w

których nie wszystkie te osoby były ujęte w bazie informacyjnej Pomost jednostki dokonywały ich korekty, uzupełniając dane informacjami z własnych źródeł.

Zgodnie z danymi przekazanymi przez ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie w roku 2012 jednostki udzieliły pomocy i wsparcia ogółem 150 646 osobom, tj. o ponad 13 tysięcy więcej niż w roku poprzednim, prognozy na rok następny wskazują dalszy wzrost, choć już mniejszy liczby osób korzystających z pomocy. Wśród tych osób liczba osób długotrwale korzystających ze wsparcia (tj. liczba osób, które w ciągu ostatnich 36 miesięcy były zarejestrowane w systemie świadczeń pomocy społecznej (POMOST), przez co najmniej 18 miesięcy) wyniosła 81 526 osób, co stanowi 54 %. Osoby objęte wsparciem w 2012 roku stanowią ogółem 82 304 rodzin, a osób w tych rodzinach jest 244 268. Biorąc pod uwagę gminy i powiaty, które przekazały sprawozdania – 11 % ich mieszkańców korzysta z pomocy i wsparcia ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie.

Odsetek liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej w stosunku do liczby mieszkańców w poszczególnych powiatach województwa lubelskiego przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 1. Udział procentowy osób korzystających z pomocy społecznej w powiatach województwa lubelskiego

Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenie - w tej grupie ujęte zostały osoby i rodziny, które w danym okresie sprawozdawczym uzyskały pomoc i wsparcie w formie

świadczeń bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń i źródło finansowania. Na terenie województwa lubelskiego takich osób było 120 374, stanowią one 73 477 rodzin o łącznej liczbie osób w tych rodzinach 222 859. Niepokojącym jest fakt, iż wśród osób, którym przyznano świadczenie, aż 57 % z nich są to osoby długotrwale korzystające z pomocy społecznej. Tak duży odsetek tych osób może świadczyć o dużej skali zjawiska „uzależnienia” od pomocy społecznej i uznaniu świadczeń pomocy społecznej za pewne źródło dochodu. Jednostki, które przekazały oceną zasobów prognozują, że w roku 2013 nastąpi niewielki wzrost liczby świadczeniobiorców. Związane to jest z podniesieniem kryterium dochodowego od października 2012 r. uprawniającego do korzystania z pomocy społecznej. Obecnie wynosi ono 542,00 zł dla osoby samotnie gospodarującej oraz 456,00 zł dla osoby w rodzinie.

Świadczenia pieniężne, do których należy zaliczyć następujące formy pomocy:

- zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną,
- zasiłki stałe,
- zasiłki okresowe,
- zasiłki celowe na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ,
- zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego,
- inne zasiłki celowe,
- specjalne zasiłki celowe,
- pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłku lub pożyczki,
- pomoc pieniężna na usamodzielnienie,
- pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki,
- świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą

przyznane zostały 60 411 osobom,

natomiast świadczenia niepieniężne, wśród których znajdują się:

- specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- schronienie,
- posiłek,
- ubranie,

- inna pomoc rzeczowa,
- usługi opiekuńcze,
- specjalistyczne usługi opiekuńcze,
- zasiłki celowe w formie biletu kredytowanego,
- sprawienie pogrzebu,
- pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie w naturze,
- uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych (w ramach pomocy na usamodzielnienie),
- pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej (w ramach pomocy na usamodzielnienie)

objęły 67 108 osób.

Dla przyznania świadczenia pomocy społecznej konieczne jest przeprowadzenie przez pracownika socjalnego wywiadu środowiskowego. Wywiad środowiskowy ma na celu ustalenie sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej osób i rodzin, aby na podstawie uzyskanej wiedzy można było przyznać pomoc po dokonaniu analizy i oceny sytuacji danej osoby lub rodziny. W roku oceny pracownicy socjalni przeprowadzili wywiady środowiskowe ogółem w 85 506 rodzinach, w skład których wchodziło 233 271 osób.

Powody udzielenia pomocy i wsparcia

Podobnie jak w latach ubiegłych najczęściej wskazywanymi trudnymi sytuacjami życiowymi, z powodu których gminy w 2012 r. udzielały świadczenia pomocy społecznej są ubóstwo i bezrobocie:

- ubóstwo – liczba rodzin, którym udzielono pomocy z tego powodu wynosi 42 807;
- bezrobocie – 36 308 rodzin.

Kolejnymi znaczącymi przyczynami korzystania z pomocy społecznej są:

- niepełnosprawność – 29 036 rodzin,
- długotrwała choroba – 24 025 rodzin,
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego – 14 241 rodzin,
- potrzeba ochrony macierzyństwa – 8 070 rodzin, w tym z powodu wielodzietności pomocy udzielono 5 205 rodzinom,
- alkoholizm – 6 506 rodzin.

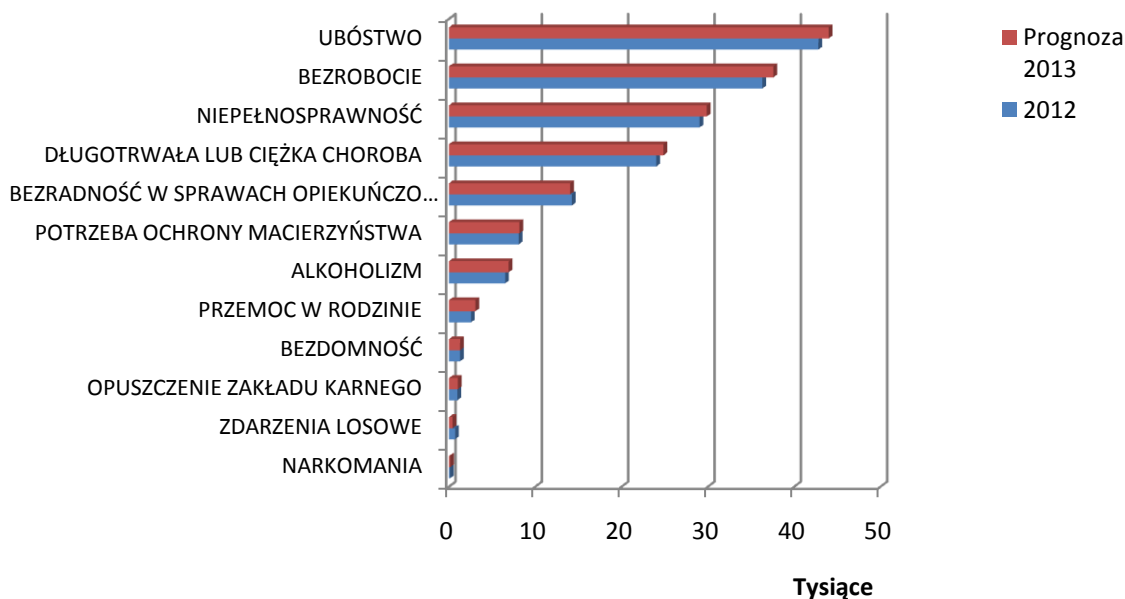
Przemoc w rodzinie, bezdomność, opuszczenie zakładu karnego, zdarzenia losowe oraz narkomania są trudnymi sytuacjami życiowymi, z powodu których świadczenia udzielane są najrzadziej. Sytuacje te dotyczą odpowiednio:

- przemoc w rodzinie – 2 548 rodzin,

- bezdomność – 1 278 rodzin,
- opuszczenie zakładu karnego – 969 rodzin,
- zdarzenia losowe – 707 rodzin oraz
- narkomania – 118 rodzin.

Sytuację tę obrazuje poniższy wykres:

Wykres nr 2. Powody udzielenia pomocy i wsparcia w województwie lubelskim w 2012 roku

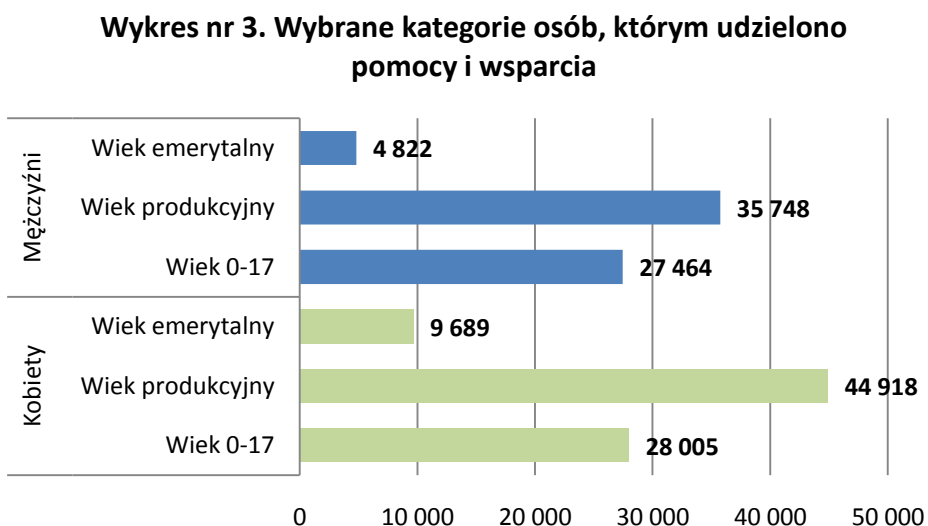
Biorąc pod uwagę liczbę rodzin, którym przyznano świadczenie dla 36 % z nich główną przyczyną pobierania świadczeń było ubóstwo, dla 30 % - bezrobocie, zaś dla 24 % niepełnosprawność.

Z informacji przekazanych przez ośrodki pomocy społecznej wynika, iż problemem dominującym i mającym wpływ na całą sferę socjalno – bytową jest zjawisko bezrobocia. Jest ono poważnym zagrożeniem społecznym prowadzącym do marginalizacji szerokich grup i ma negatywne skutki społeczne. Wynika głównie z niskiego poziomu wykształcenia, braku odpowiednich kwalifikacji zawodowych, nieadekwatnych do potrzeb rynku pracy, braku motywacji i chęci zmiany istniejącej sytuacji.

Biorąc pod uwagę prognozy na rok po ocenie, tzn. 2013 zauważyć można, iż zdecydowana większość problemów ulegnie nasileniu – jednostki wskazują większą liczbę rodzin korzystających z pomocy z powodu poszczególnych problemów w roku 2013 niż w roku oceny tj. 2012. Odwrotna tendencja pojawiła się jedynie w przypadku problemów bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, zdarzeń losowych oraz klęsk żywiołowych i ekologicznych.

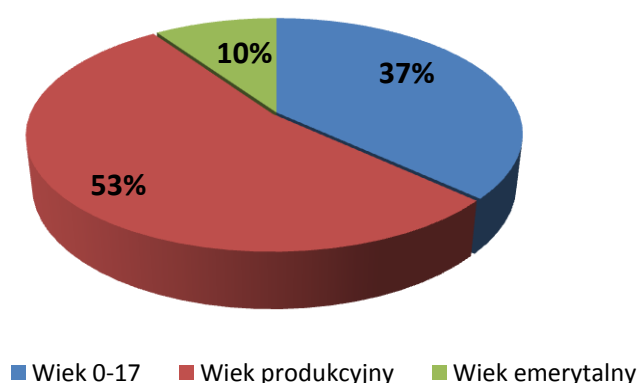
Wybrane kategorie osób, którym udzielono pomocy i wsparcia

Wśród osób, którym udzielono pomocy i wsparcia nieznacznie przeważają kobiety, stanowią one 55 % wszystkich osób (tj. 82 612). Mężczyzn korzystających z pomocy społecznej jest 68 034, tj. 45 %. Poniższy wykres prezentuje poszczególne kategorie osób w podziale na wiek:

Biorąc pod uwagę tylko wiek osób, którym udzielono pomocy i wsparcia zauważyć należy, że zdecydowanie najwięcej jest osób w wieku produkcyjnym – 53 %, najmniej zaś w wieku emerytalnym. Osoby te stanowią 10 % ogółu. Prezentuje to poniższy wykres:

Wykres nr. 4. Kategorie wiekowe osób, którym udzielono pomocy i wsparcia

Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej realizowane przez ośrodki pomocy społecznej

Do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej, które zostały uwzględnione w ocenie zasobów pomocy społecznej należą:

- zasiłek stały
- zasiłek okresowy
- zasiłek celowy.

Spośród wymienionych wyżej świadczeń w 2012 roku najwięcej osób skorzystało z zasiłku celowego – było to 42 316 osób. Zasiłek okresowy przyznano 28 169 osobom, zasiłek stały zaś wypłacono 9 329 osobom, z czego osób samotnie gospodarujących było wśród nich 7 395.

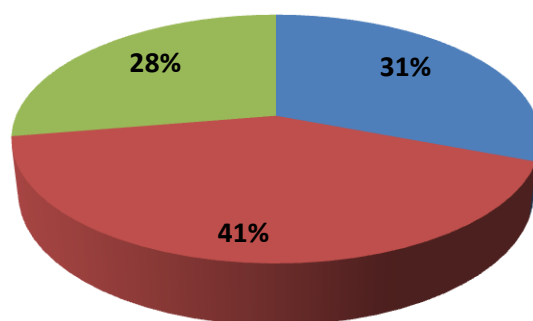
Biorąc pod uwagę wysokość środków przeznaczonych przez gminy na poszczególne rodzaje świadczeń pieniężnych najwięcej środków wydatkowanych zostało na zasiłki okresowe.

Tabela nr 8. Środki finansowe przeznaczone przez gminy na świadczenia pieniężne z pomocy społecznej

Rodzaj świadczenia	Kwota świadczenia w zł
Zasiłek stały	34 256 139
Zasiłek okresowy	46 202 605
Zasiłek celowy ogółem	30 739 404

Wielkość procentową środków finansowych przeznaczonych na poszczególne rodzaje świadczeń przedstawia poniższy wykres:

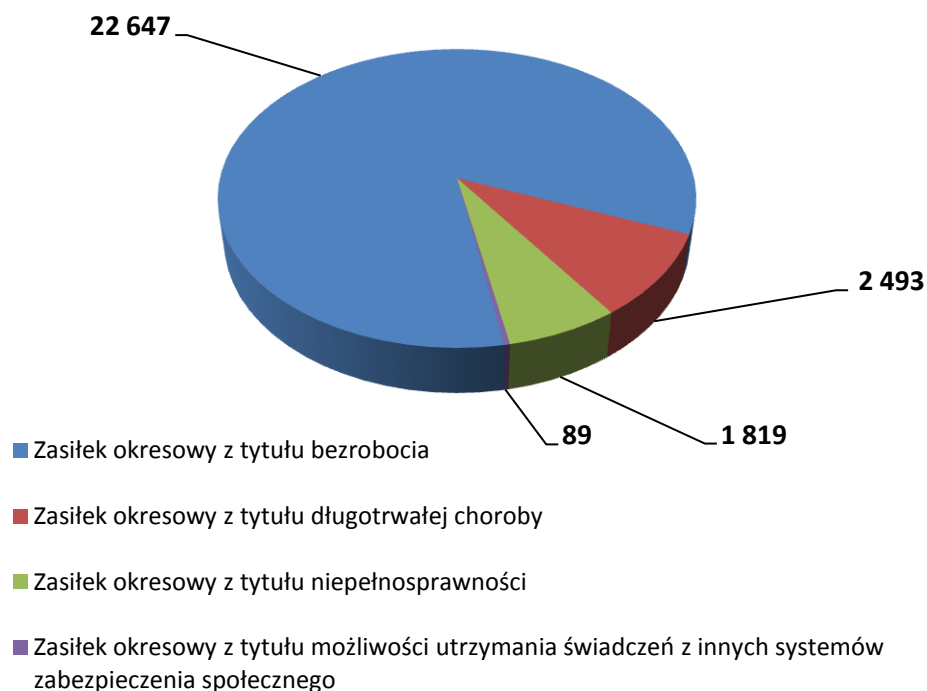
Wykres nr 5. Kwoty świadczeń pieniężnych wypłaconych przez gminy w 2012 roku

■ ZASIŁEK STAŁY ■ ZASIŁEK OKRESOWY ■ ZASIŁEK CELOWY OGÓŁEM

Biorąc pod uwagę powód przyznania zasiłku okresowego najwięcej osób otrzymało go z tytułu bezrobocia – 22 647 osób.

Wykres nr 6. Liczba osób, którym przyznano zasiłek okresowy w 2012 roku

Średnia wysokość zasiłku okresowego w województwie lubelskim w 2012 roku wyniosła 309 zł, zasiłku stałego – 372 zł, natomiast w przypadku zasiłku celowego na jedną osobę przypadła średnia kwota 724 zł.

W porównaniu do roku 2011 wzrosła ilość osób, a tym samym wysokość nakładów na każdy rodzaj z w/w świadczeń. W 2013 roku gminy prognozują również wzrost zarówno ilości osób jak i wysokości środków koniecznych do wypłaty powyższych świadczeń.

Świadczenia niepieniężne z pomocy społecznej

Do świadczeń niepieniężnych realizowanych przez gminy należą:

- posiłek, w tym dla dzieci,
- schronienie,
- ubranie,
- sprawienie pogrzebu,
- odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej
- usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne,
- specjalistyczne usługi dla osób zaburzeniami psychicznymi.

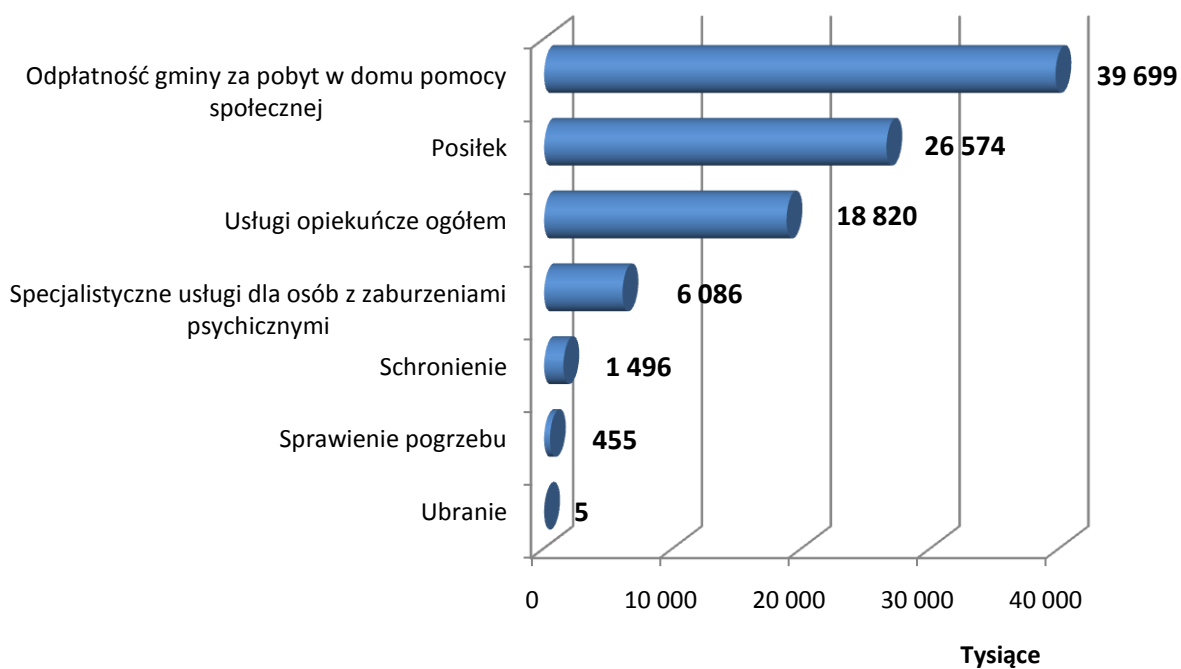
Poniższa tabela przedstawia liczbę osób objętych w/w świadczeniami:

Tabela nr 9. Liczba osób objętych świadczeniami niepieniężnymi realizowanymi przez gminy w 2012 roku.

Rodzaj świadczenia	Liczba osób
Posiłek	58 968
Usługi opiekuńcze ogółem	4 373
Specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi	885
Odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej	2 162
Schronienie	566
Sprawienie pogrzebu	216
Ubranie	22

Wysokość środków finansowych wydatkowanych na realizację powyższych świadczeń prezentuje poniższy wykres:

Wykres nr 7. Kwota świadczeń niepieniężnych realizowanych przez gminy województwa lubelskiego 2012 roku

Analizując prognozy na rok 2013 zauważyć można wzrost koniecznych środków oraz osób wymagających pomocy w przypadku każdego ze świadczeń. Jednak najwyższy wzrost kosztów gminy prognozują w przypadku ponoszenia odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej (wzrost o 5 mln zł).

Zadania:

- poradnictwo specjalistyczne
- praca socjalna
- interwencja kryzysowa oraz
- kontrakt socjalny

realizowane są zarówno przez gminy i powiaty.

W województwie lubelskim w 2012 roku poradnictwem specjalistycznym objętych było ogółem 6 260 rodzin (w ich skład wchodziło 18 519 osób), w tym 1 856 rodzin (i 4 470 osób w tych rodzinach) objętych było poradnictwem oferowanym przez jednostki powiatu.

Praca socjalna prowadzona była w 49 962 rodzinach w zdecydowanej większości przez ośrodki pomocy społecznej, natomiast powiatowe centra pomocy rodzinie – co wynika z rodzaju realizowanych zadań – takim wsparciem objęły 1 082 rodziny.

Kontrakt socjalny podobnie jak praca socjalna realizowany jest głównie przez ośrodki pomocy społecznej. W województwie lubelskim narzędziem takim wsparto 7 725 osób, a tego 462 osoby przez powiatowe centra pomocy rodzinie. 309 osób skierowanych zostało przez ośrodki pomocy społecznej do Klubu Integracji Społecznej.

Interwencja kryzysowa, co wynika z nałożonych zadań w głównej mierze realizowana jest przez powiaty. Wsparciem w ramach tego zadania objęto ogółem 2 737 rodzin i 8 371 osób w tych rodzinach, w tego przez powiatowe centra pomocy rodzinie 2 011 osób oraz 6 179 osób w rodzinach.

W ramach każdego z tych zadań w roku przyszłym jednostki przewidują wzrost liczby osób korzystających z danego rodzaju wsparcia.

Indywidualne programy pomocy

- Indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności w 2012 roku objętych było przez gminy 55 osób bezdomnych, tj. o 4 mniej niż w roku 2011;
- Indywidualny program zatrudnienia socjalnego skierowany był do 142 osób; (Indywidualny program zatrudnienia socjalnego – oznacza zawartą indywidualną umowę z osobą, o której mowa w przepisach zatrudnienia socjalnego, skierowaną do zajęć w centrum integracji społecznej, które utworzone zostało w trybie i

zgodnie z zasadami określonymi w ustawie z dn.13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalny)

- Indywidualnym programem usamodzielnienia (realizowany zarówno przez gminy i powiaty) objętych zostało 1 499 osób, w tym 926 z nich w ramach zadań jednostki powiatu. Zwrócić tu należy uwagę, że liczba osób usamodzielnianych co roku wzrasta. Prognozy na rok przyszły również przewidują wzrost liczby tych osób.
- Program oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie obejmuje działania psychologiczne, edukacyjne i socjalizacyjne ukierunkowane na taką zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc, która zmniejszy ryzyko dalszego stosowania przez nie przemocy oraz zwiększy ich zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i do konstruktywnego współżycia w rodzinie. W 2012 roku takimi programami objętych zostało 212 sprawców przemocy. Biorąc pod uwagę lata 2010 i 2011 zauważyć należy, iż liczba uczestników tych programu sukcesywnie się zwiększa. Obejmowały one odpowiednio:
w 2010 r. – 90 osób,
w 2011 r. – 131 osób,
w 2012 r. – 212 osób,
prognoza na 2013 rok przewiduje wzrost do 230 osób.
- Indywidualny program integracji cudzoziemców w roku oceny obejmował 57 osób, tj. o dwie osoby więcej niż w roku 2011. Prognoza na 2013 rok przewiduje zmniejszenie liczby osób objętych tymi programami do 35 osób.

Wspieranie rodziny i piecza zastępcza

Zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych jest zadaniem realizowanym przez powiatowe centra pomocy rodzinie. Od dnia 1 stycznia 2012 roku kwestie te regulują zapisy Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Zadawalającym jest fakt, iż na rok kolejny prognozowany jest wzrost liczby wszystkich typów rodzin zastępczych.

Tabela nr 10. Rodziny zastępcze na terenie województwa lubelskiego

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rok oceny 2012	Rok 2013 - prognoza
RODZINY SPOKREWNIONE Z DZIECKIEM		
Liczba rodzin	1 323	1 381
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	1 756	1 899
RODZINY ZASTĘPCZE NIEZAWODOWE		
Liczba rodzin	534	573
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	720	754
RODZINY ZASTĘPCZE ZAWODOWE		
Liczba rodzin	62	80
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	254	291
RODZINNY DOM DZIECKA		
Liczba rodzin	8	9
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	46	57

Z uwagi na wejście w życie nowych uregulowań prawnych dotyczących rodzin zastępczych, z czego wynikała zmiana typów rodzin nie jest możliwe wyciągnięcie wniosków dotyczących liczby funkcjonujących rodzin zastępczych.

Osobą usamodzielnianą zgodnie z ustawą o pomocy społecznej jest osoba pełnoletnia opuszczająca dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy zostaje objęta pomocą mającą na celu jej życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem przez pracę socjalną, a także pomocą:

- 1) pieniężną na usamodzielnienie;
- 2) pieniężną na kontynuowanie nauki;
- 3) w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym;
- 4) w uzyskaniu zatrudnienia;

5) na zagospodarowanie – w formie rzeczowej.

W 2012 roku na terenie województwa lubelskiego takich osób był 99 (w roku poprzednim 82), z tego z pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki skorzystało 95 osób (o 6 więcej niż w roku poprzednim), z pomocy pieniężnej na usamodzielnienie 14 osób (w 2011 roku 10 osób).

4. Inne rodzaje pomocy i świadczeń

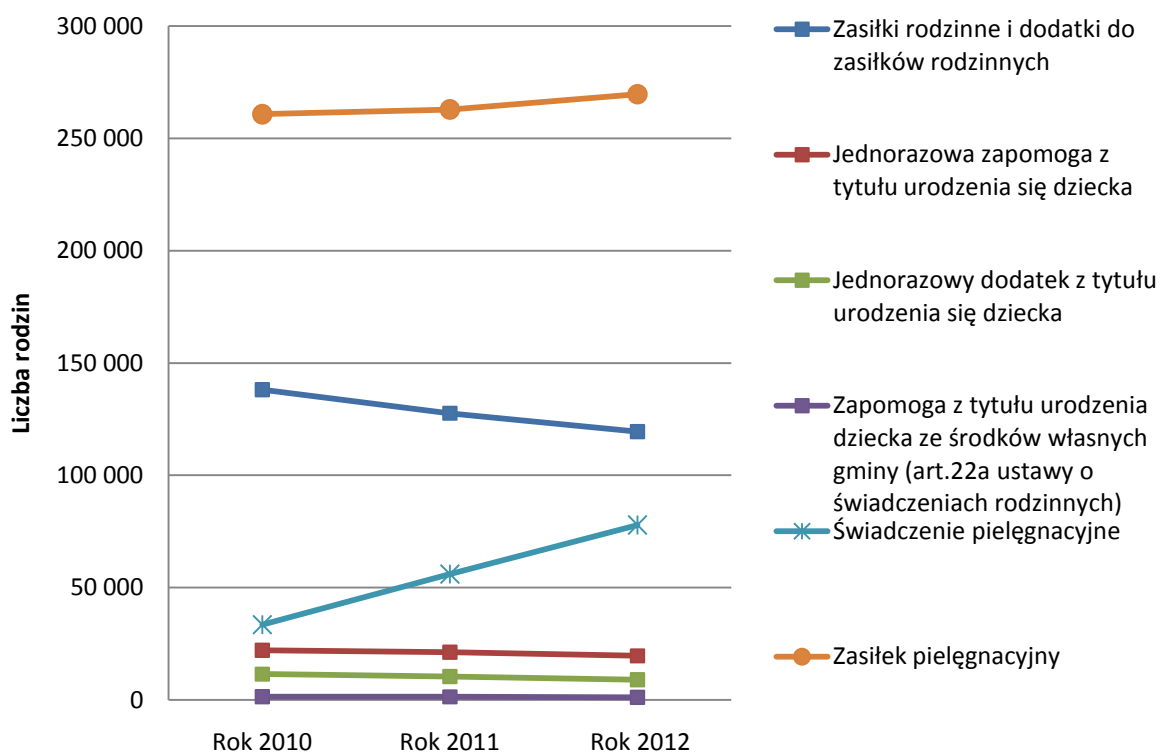
Zgodnie z Ustawą z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych świadczeniami takimi są:

- 1) zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego;
- 2) świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, specjalny zasiłek opiekuńczy oraz świadczenie pielęgnacyjne;
- 3) zapomoga wypłacana przez gminy, na podstawie art. 22a oraz
- 4) jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka.

W latach 2010 – 2012 zaobserwować można stały spadek liczby rodzin pobierających zasiłki rodzinne oraz dodatki do zasiłków, pomimo podwyższenia progu dochodowego, uprawniającego do otrzymania powyższych świadczeń. Natomiast w przypadku świadczenia pielęgnacyjnego, zasiłku pielęgnacyjnego, jak i świadczeń z funduszu alimentacyjnego, liczba rodzin pobierających te świadczenia systematycznie wzrasta.

Zależność tą przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 8. Liczba rodzin korzystających ze świadczeń rodzinnych w latach 2010 - 2012

Podobnie wygląda ta zależność w odniesieniu do środków finansowych przeznaczonych na świadczenia rodzinne w latach 2010 – 2012, co przedstawia poniższa tabela:

Tabela nr 11. Środki finansowe (w zł) przeznaczone na świadczenia rodzinne w województwie lubelskim w latach 2010 – 2012

Świadczenia rodzinne	2010	2011	2012
Zasiłki rodzinne i dodatki do zasiłków rodzinnych	357 680 273	333 153 467	307 090 094
Świadczenie pielęgnacyjne	40 672 917	74 544 406	103 956 086
Zasiłek pielęgnacyjny	81 858 771	82 917 495	84 270 956
Jednorazowy dodatek z tytułu urodzenia się dziecka	11 975 687	10 843 592	9 111 021
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka	22 040 209	21 181 851	19 561 033
Zapomoga z tytułu urodzenia dziecka ze środków własnych gminy (art.22a ustawy o świadczeniach rodzinnych)	643 000	587 100	500 700

Świadczenie z funduszu alimentacyjnego w roku 2012 przyznano 15 385 rodzinom (o 480 więcej niż w 2011 i 1 040 więcej niż 2010 roku), na łączną kwotę świadczeń 91 426 800 zł (w 2011 było to 90 538 378 zł, w 2010 – 85 236 919 zł).

5. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia

W założeniach informacja dotycząca instytucji pomocy społecznej miała zawierać dane o całej infrastrukturze zlokalizowanej na terenie gmin i powiatów, bez względu na źródło finansowania. Jednak jednostki sporządzające ocenę różnie zinterpretowały ten zapis. Większość z nich wykazała instytucje, które są finansowane ze środków samorządów, a tylko nieliczne wskazały cały zasób. W związku z tym w sprawozdaniu pojawiły się nieścisłości wymagające zweryfikowania z innymi źródłami, m.in. sprawozdaniem rocznym MPiPS za 2012 rok.

Do zadań powiatu należy prowadzenie domów pomocy społecznej. W roku 2012 jednostki wykazały na swoim terenie funkcjonowanie 44 domów pomocy społecznej o zasięgu ponad gminnym, w tym 37 prowadzonych jest przez powiat a 7 przez inny podmiot. Warto dodać, że liczba domów pomocy społecznej od kilku lat utrzymuje się na tym samym poziomie. W 2012 roku domy pomocy społecznej dysponowały ogółem 4 442 miejscami, przebywało w nich 4 841 osób. W roku 2013 jednostki prognozują zmniejszenie liczby miejsc w placówkach o 4, przy czym jednocześnie prognozują zwiększenie liczby pensjonariuszy o 39 osób. Wysokość nakładów inwestycyjnych powiaty określiły na poziomie 12 490 224 zł, w tym 53 % stanowi dotacja z budżetu państwa. Warto dodać, że znaczną część nakładów inwestycyjnych w 2013 roku będą stanowił środki Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy.

W myśl przepisów ustawy o pomocy społecznej osobom, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych mogą być przyznane usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze lub posiłek, świadczone w ośrodku wsparcia. Do ośrodków wsparcia zaliczmy: ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi (środowiskowe domy samopomocy i kluby samopomocy), dzienne domy pomocy, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schroniska, noclegownie i domy dla bezdomnych. W roku oceny jednostki wykazały funkcjonowanie 52 środowiskowych domów samopomocy, w tym 23 o zasięgu lokalnym (prowadzonych przez gminę i inny podmiot) oraz 29 o zasięgu ponad gminnym (prowadzonych przez powiat i inny podmiot). Natomiast w sprawozdaniu MPiPS za 2012 rok wykazano 25 placówek o zasięgu lokalnym. Z danych przedstawionych w ocenie wynika, że w roku 2012 środowiskowe domy dysponowały łącznie 1 845 miejscami. Z ich wsparcia skorzystało 2 035 osób. W przeciągu ostatnich 2 lat liczba środowiskowych domów samopomocy minimalnie wzrosła (2010-44, 2011- 48) W roku 2013 prognozują zwiększenie liczby placówek o 1, miejsc o 15, zaś liczby osób korzystających o 13. Koszty inwestycyjne określono na kwotę 2 333 721 zł, z tego 91 % stanowi dotacja z budżetu państwa

Ponadto, w powiatach: m. Lublin, m. Chełm, lubartowskim, krasnostawskim w 2012 roku funkcjonowało 8 dziennych domów pomocy z 372 miejscami, z których pomocy w roku oceny skorzystało 551 osób. W poprzednich 2 latach w sprawozdaniu OZPS wykazano funkcjonowanie 6 placówek. W roku 2013 jednostki nie prognozują zwiększenia liczby placówek i miejsc którymi dysponują, natomiast zakładają zwiększenie liczby osób korzystających z ich wsparcia o 14 osób. Samorzady gminne wykazały również funkcjonowanie 17 noclegowni, schronisk i domów dla bezdomnych. W roku oceny ośrodki dysponowały łącznie 465 miejscami, z ich wsparcia skorzystało 964 osób. Prognoza na rok 2013 wskazuje potrzebę zwiększenia ośrodków przeznaczonych dla osób bezdomnych o 1 placówkę. Jednostki nie wykazały prognozy dotyczącej kosztów inwestycyjnych na zwiększenie zasobu w/w placówek w 2013 roku.

W roku oceny jednostki wykazały funkcjonowanie na swoim terenie 7 Klubów Samopomocy (dysponujących 93 miejscami). Ze wsparcia Klubów skorzystało 669 osób. Zgodnie z danymi sprawozdania OZPS w roku 2010 w regionie działały 4 Kluby, zaś w roku 2011 – 6. W roku 2013 prognozowane jest zwiększenie liczby Klubów o kolejne 3 placówki, natomiast liczby miejsc o 70. Jednostki zakładają, że w 2013 roku w zajęciach prowadzonych w Klubach będzie uczestniczyć 978 osób. Koszty inwestycyjne określono na kwotę 57 000 zł

W roku 2012 gminy i powiaty wykazały, że na ich terenie funkcjonowało ogółem 51 mieszkań chronionych. Zgodnie ze sprawozdaniem MPiPS w roku 2012 funkcjonowało łącznie 28 mieszkań chronionych (sprawozdanie MPiPS uwzględnia jedynie mieszkania finansowane ze środków samorządów lokalnych). Z oceny zasobów pomocy społecznej wynika, że w roku 2012 mieszkania chronione dysponowały 281 miejscami, natomiast przebywały w nich 224 osoby. Dane wskazują, że od 2 lat liczba mieszkań sukcesywnie rośnie – w roku 2010 na terenie województwa funkcjonowało 28 mieszkań, zaś w 2011 - 49. Zgodnie z prognozami w 2013 roku będzie funkcjonować 52 mieszkań chronionych o liczbie miejsc 285. Przebywać w nich będzie 258 osób. Jednostki prognozują, że koszty inwestycyjne w 2013 roku będą wynosić 565 000 zł.

Do zadań powiatu należy prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej. W 2012 roku na terenie województwa funkcjonowało 17 ośrodków interwencji kryzysowej. Z ich wsparcia skorzystało łącznie 5 959 osób. Od 2010 zasoby instytucjonalne w tym zakresie zwiększyły się o 2 Ośrodki, natomiast w roku 2013 prognozowane jest zmniejszenie liczby ośrodków o 2. W roku 2013 w porównaniu z rokiem oceny zmniejszeniu ulegnie również liczba korzystających - o 1 660 osób. Jednostki nie wykazały potrzeb inwestycyjnych w 2013 roku..

W ramach zadań gminy i powiatu prowadzone są jednostki specjalistycznego poradnictwa. W 2012 w sprawozdaniu OZPS wykazano funkcjonowanie 17 jednostek (w tym 9 prowadzonych przez gminę, a 8 przez powiat) z których wsparcia skorzystało 5 958 osób.

Natomiast w sprawozdaniu MPiPS -03 za 2012 rok gminy i powiaty wykazały, że na ich terenie funkcjonuje 8 jednostek specjalistycznego poradnictwa. W roku 2013 prognozuje się zwiększenie liczby placówek oferujących specjalistyczne poradnictwo o 1 jednostkę, natomiast liczba korzystających będzie mniejsza - o 251 osób. Koszty inwestycyjne w 2013 roku jednostki będą wynosić 18 400 zł, z czego 100% to środki samorządu terytorialnego. Warto dodać, że zgodnie z danymi przedstawionymi w OZPS liczba jednostek specjalistycznego poradnictwa utrzymuje się na podobnym poziomie.

Samorządy gminne i powiatowe w myśl ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej mogą prowadzić dzienne placówki wsparcia. W dziennych placówkach wsparcia umieszcza się dzieci z rodzin, które przeżywają problemy. W placówkach dziecko zostaje objęte pomocą i wychowaniem. Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona w formie:

1. opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych,
2. specjalistycznej,
3. pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę.

W roku oceny jednostki samorządu terytorialnego wykazały funkcjonowanie 57 dziennych placówek wsparcia, w tym 10 o zasięgu ponad gminnym prowadzonych przez powiat. Zgodnie z danymi przedstawionymi w OZPS w poprzednich latach liczba placówek tego typu była większa (2010- 77, 2011 – 73). W 2013 roku zakładany jest wzrost liczby placówek o 5, natomiast liczby miejsc o 101. Ze wsparcia placówek wg prognoz jednostek w rok po ocenie skorzysta łącznie 1 438 dzieci. Wysokość nakładów inwestycyjnych w 2013 na dzienne placówki wsparcia jednostki określiły na kwotę 385 000 zł.

Do zdań realizowanych przez samorząd powiatowych zgodnie z przepisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej należy prowadzenie instytucjonalnej pieczy zastępczej. W roku oceny powiaty wykazały funkcjonowanie na swoim terenie 52 placówek opiekuńczo-wychowawczych, z czego 12 to placówki typu rodzinnego. W 2012 roku dysponowały ogółem 1 509 miejscami (placówki typu rodzinnego-252 miejsca). Przebywało w nich łącznie 1 839 dzieci, w tym 259 w placówkach typu rodzinnego. Powiaty prognozują, że w roku 2013 na ich terenie będą funkcjonować 73 placówki (w tym 14 typu rodzinnego), dysponujące 1 521 miejscami (placówki typu rodzinnego – 268 miejsc). Przebywać w nich będzie 1 438 dzieci, w tym 246 w placówkach typu rodzinnego. Potrzeby w zakresie nakładów inwestycyjnych w 2013 roku wynoszą łącznie 819 139 zł (100% środki samorządu powiatowego).Warto podkreślić, że danych zawartych w sprawozdaniu OZPS wynika, że od 2010 roku liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i liczba dzieci w nich przebywających sukcesywnie maleje.

Na terenie województwa w roku 2012 funkcjonowały 2 Centra Integracji Zawodowej (w roku 2010 – 2011 -1). W ich zajęciach uczestniczyło 105 osób. Z prognoz na 2013 rok

wynika, że na terenie województwa funkcjonować będzie 6 Centrów, które obejmą wsparciem 202 osoby. Jednostki planują również zwiększenie liczby Klubów Integracji Społecznej. W roku oceny wykazano 10 Klubów, z których wsparcia skorzystało łącznie 240 osób, natomiast w roku 2013 prognozuje się utworzenie dodatkowych 4 placówek. Wg danych OZPS w rok po ocenie w zajęciach 14 Klubów funkcjonujących w regionie uczestniczyć będzie łącznie 308 osób. Prognozuje się, że nakłady inwestycyjne na zwiększenie oferty Centrów Integracji Społecznej w 2013 roku będą wynosić 3 398 296 zł. Jednostki nie wykazały potrzeb finansowych przeznaczonych na zwiększenie zasobów Klubów Integracji Społecznej.

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych wobec osób z zaburzeniami psychicznymi i chorujących psychicznie prowadzone są działania aktywizujące mające na celu rehabilitację zawodową i społeczną. Do podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zalicza się uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej oraz zakładach aktywności zawodowej. W roku oceny jednostki wykazały funkcjonowanie na swoim terenie 80 warsztatów terapii zajęciowej, w których zajęciach uczestniczyło 2 800 osób. Zgodnie prognozami jednostek w roku 2013 w województwie powinno funkcjonować 81 Warsztatów, z których wsparcia skorzysta 2 849 osób z upośledzeniem umysłowym i chorujących psychicznie. Jednostki wykazały, że w roku 2012 na terenie województwa działało 5 zakładów aktywności zawodowej (3 prowadzone są przez organizacje pozarządowe, zaś 2 przez jednostki samorządu terytorialnego). W 2012 roku zatrudniały łącznie 175 osób z zaburzeniami psychicznymi. W 2013 jednostki wskazują potrzebę funkcjonowania jeszcze jednego zakładu aktywności zawodowej. Ogółem w 6 placówkach znalazłoby zatrudnienie 186 osób. Ze sporządzanej corocznie przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie *Informacji dla Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych o działaniach samorządu województwa lubelskiego w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w 2012 roku* wynika, iż na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 58 Warsztatów Terapii Zajęciowej, a liczba ich uczestników wynosiła 1 991, natomiast Zakładów Aktywności Zawodowej było 5, zatrudniały one ogółem 244 osób, w tym 176 osób niepełnosprawnych.¹⁰ Potrzeby inwestycyjne na zwiększenie zasobów warsztatów terapii zajęciowej będą wynosić 1 925 333 zł, natomiast zakładów aktywności zawodowej 2 400 zł.

¹⁰ Źródło danych: Oddział Rehabilitacji Społeczno- Zawodowej Osób Niepełnosprawnych Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie

Pozostałe instytucje pomocy i wsparcia:

Gminy i Powiaty wykazały w roku oceny 20 innych instytucji pomocy i wsparcia. Z ich pomocy w 2012 roku skorzystało 2 008 osób. W 2013 nie planują zwiększenia liczby placówek, jednakże prognozują zwiększenie liczby korzystających o 100 osób. Jednostki wykazały między innymi następujące instytucje:

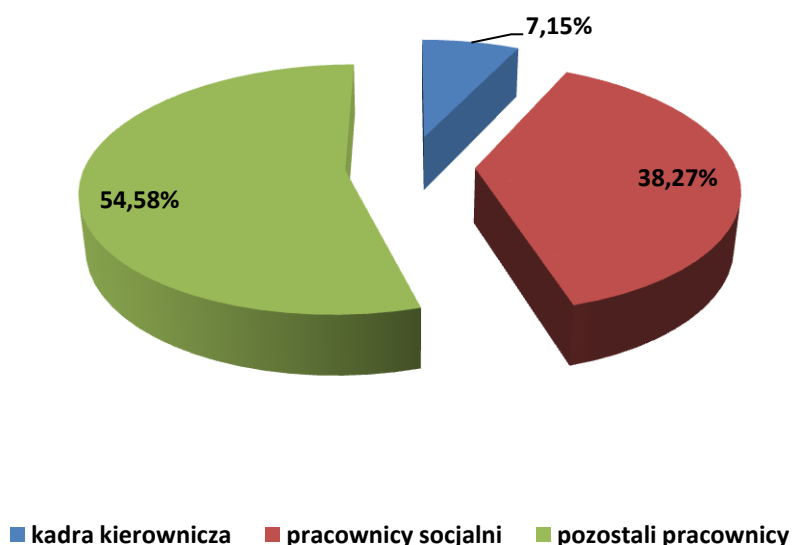
- Kluby Seniora – 1 placówka, 60 osób korzystających;
- Kuchnia dla ubogich – 1 placówka, 85 osób korzystających;
- Punkt Konsultacyjny – 2 placówki, 274 osób korzystających;
- Poniatowski Uniwersytet III Wieku – 1 placówka, 600 osób korzystających.

Jednostki nie prognozują potrzeby nakładów inwestycyjnych na zwiększenie zasobu wykazanych instytucji w 2013 roku.

6. Kadra ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie

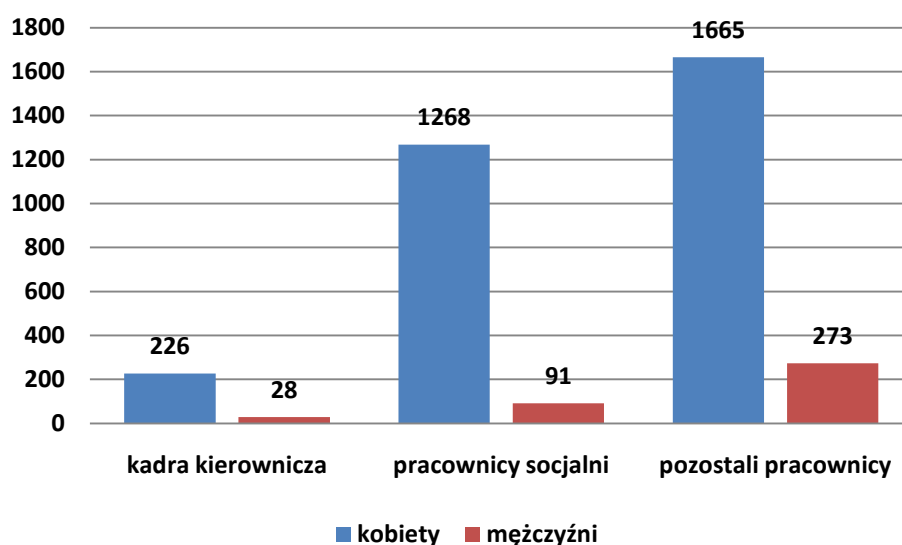
Według stanu na dzień 31 grudnia 2012 roku, w ośrodkach pomocy społecznej i powiatowych centrach pomocy rodzinie województwa lubelskiego zatrudnionych było 3 551 osób (w tym 312 osób w PCPR-ach). Kadre pomocy społecznej tworzą kierownicy, pracownicy socjalni oraz pozostali pracownicy. Stan zatrudnienia w 2012 roku wynosił 1 359 pracowników socjalnych (67 z nich zatrudnionych było w PCPR-ach), co stanowi 38,27 % ogółu pracowników jednostek województwa lubelskiego, natomiast kadra kierownicza stanowi 7,15 % zatrudnionych pracowników, ponad połowa 54,58 % to pracownicy zatrudnieni na innych stanowiskach.

Wykres nr 9. Kadra ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie w województwie lubelskim.

Kadra jednostek organizacyjnych pomocy społecznej to w przeważającej części kobiety 89%. Ogółem w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej zatrudnionych jest tylko 392 mężczyzn co stanowi 11% wszystkich pracowników. Najmniej mężczyzn zatrudnionych jest na stanowiskach kierowniczych, wśród pracowników socjalnych stanowią licznější grupę, najczęściej zatrudniani byli jako pozostali pracownicy. Szczegółowy rozkład przedstawia wykres poniżej.

Wykres nr 10. Kadra ośrodków pomocy społecznej w województwie lubelskim ze względu na płeć.

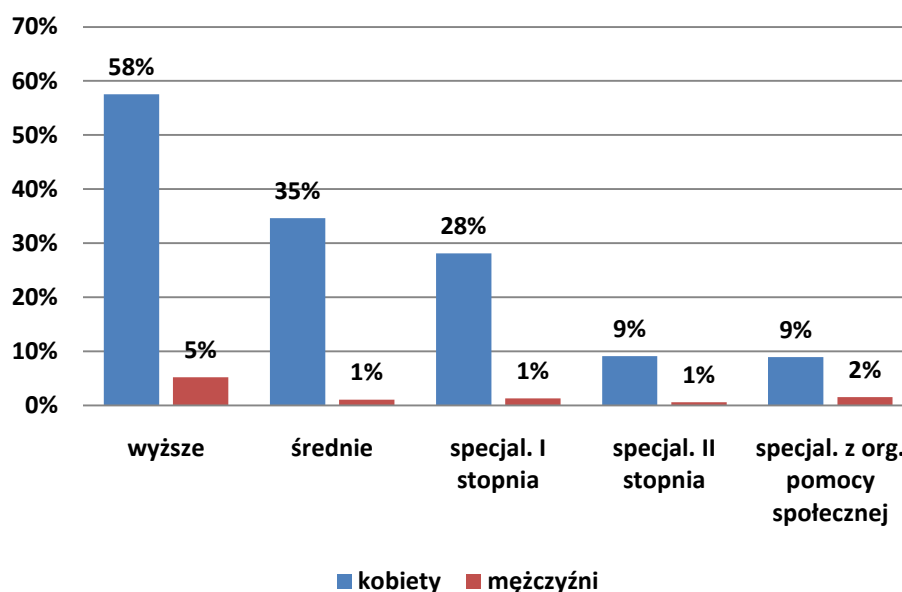
Zgodnie z zapisem ustawowym (art.110 ust. 11 Ustawy o pomocy społecznej) w ośrodku pomocy społecznej powinien być spełniony wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny na 2 tys. mieszkańców. W województwie lubelskim jeden pracownik socjalny przypada średnio na 1,6 tys. mieszkańców. Analizując zatrudnienie w poszczególnych ośrodkach pomocy społecznej jeszcze 19 jednostek nie spełnia tego wymogu. Z tego w dwóch ośrodkach (Ulan Majorat i Trzebieszów) liczba mieszkańców przypadająca na jednego pracownika socjalnego wynosi ponad 3 000. W dziesięciu jednostkach - Nowodwór, Łukowa, Dęblin, Garbów, Mełgiew, Głusk, Janów Lubelski, Księżpól, Wąwolnica i Łomazy na jednego pracownika przypada od 2 099 do 2 699 mieszkańców, pozostałe 7 – M. Chełm, Niemce, Gmina Włodawa, Radzyń Podlaski, Godziszów, Konstantynów, Gmina Stoczek Łukowski – tylko nieznacznie przekracza wymóg ustawy – mieści się w liczbie od 2001 do 2 066 mieszkańców na jednego pracownika socjalnego.

Pracownicy socjalni w województwie lubelskim posiadają wysokie kwalifikacje zawodowe: 63 % pracowników legitymuje się wykształceniem wyższym, natomiast 36%

pracowników socjalnych posiada wykształcenie średnie. Pracownicy socjalni posiadający stopień specjalizacji stanowią 29 %, II stopień specjalizacji posiada 10 %, specjalizacja z organizacji pomocy społecznej – 11 % pracowników socjalnych.

Dane te z podziałem na kobiety i mężczyzn przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 11. Analiza wykształcenia pracowników socjalnych w województwie lubelskim.

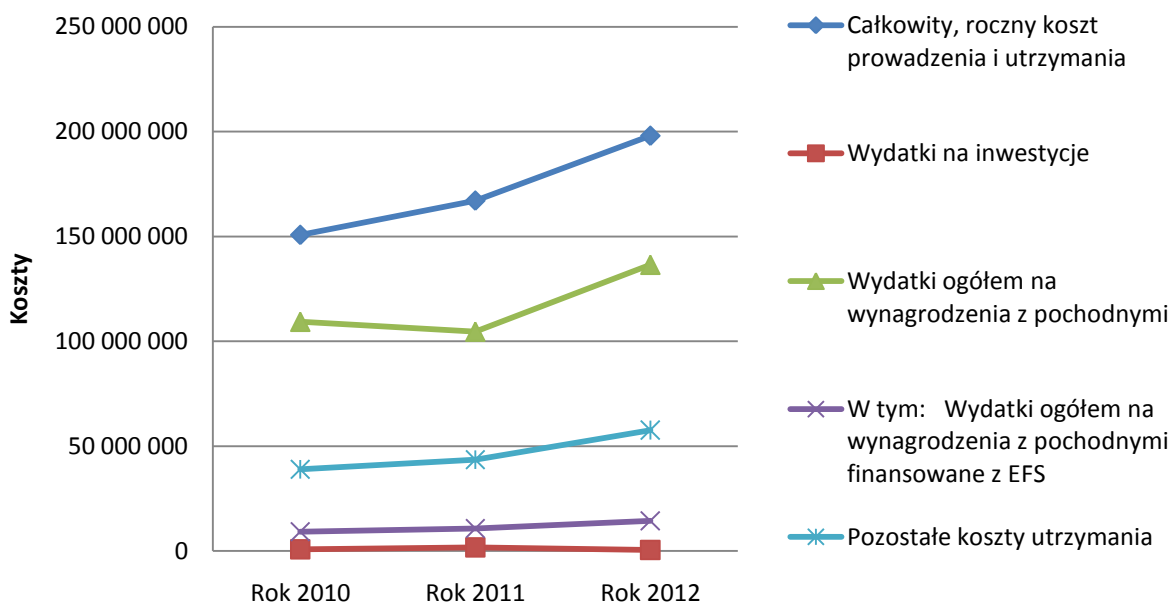

7. Koszt zasobu instytucjonalnego

Całkowity, roczny koszt prowadzenia i utrzymania ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie na terenie województwa lubelskiego każdego roku sukcesywnie wzrasta.

Ogółem środki niezbędne do prowadzenia OPS i pcpr w 2012 roku wyniosły 198 063 818 zł, w tym 43 833 000 zł (co stanowi 22%) – to środki na zabezpieczenie potrzeb powiatowych centrów pomocy rodzinie. Największa część tych środków – 69 % wydatkowana została na wynagrodzenia (10% wynagrodzeń finansowane jest ze środków EFS), blisko 30 % to pozostałe koszty utrzymania jednostek. Wydatki na inwestycje stanowią tylko ułamek procenta wszystkich środków.

Wykres nr 12. Koszty zasobu instytucjonalnego (w zł) w województwie lubelskim w latach 2010 - 2012

8. Aktywność projektowo – programowa

Liczbę osób objętych projektami i programami realizowanymi przez gminy i powiaty w latach 2010 – 2012 wraz z prognozą na 2013 rok przedstawia poniższa tabela:

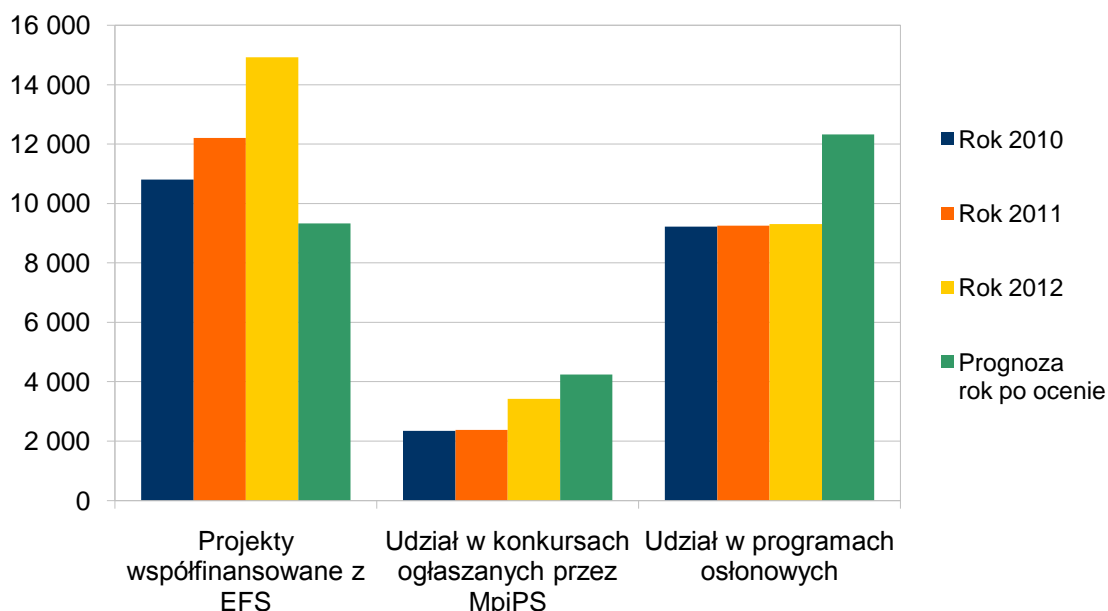
Tabela nr 12. Liczba osób objętych projektami / programami w latach 2010 – 2012 wraz z prognozą na 2013 rok.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013 prognoza
Projekty współfinansowane z EFS	10 804	12 207	14 929	9 329
Udział w konkursach ogłaszanych przez MPiPS	2 347	2 379	3 423	4 245
Udział w programach ostonowych	9 223	9 256	9 312	12 321

Analizując dane zawarte w powyższej tabeli zauważyć można, iż liczba osób objętych poszczególnymi projektami czy też programami systematycznie rośnie, aż do roku 2012. Natomiast w prognozie na 2013 rok w przypadku projektów współfinansowanych z EFS przewidziano znaczny spadek liczby osób objętych tymi projektami. Spowodowane jest to zbliżającym się końcem okresu projektowania wyznaczonym na rok 2013. Jednocześnie liczba osób przewidziana do objęcia programami osłonowymi oraz realizowanymi w ramach konkursów MPiPS znacząco wzrasta.

Poniższy wykres prezentuje te dane:

Wykres nr 13. Liczba osób objętych projektami / programami w latach 2010 – 2012 wraz z prognozą na 2013 rok.

Projekty współfinansowane z EFS

Ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie realizują projekty systemowe, w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 Priorytetu VII Promocja integracji społecznej Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji - którego celem jest rozwijanie aktywnych form integracji społecznej i umożliwianie dostępu do nich osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz poprawa skuteczności funkcjonowania instytucji pomocy społecznej w regionie.

Ważnym elementem wsparcia w ramach Priorytetu VII PO KL, jest eliminowanie różnego rodzaju barier (organizacyjnych, prawnych czy psychologicznych) na jakie napotykają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Problem ten dotyczy przede wszystkim osób długotrwale bezrobotnych, niepełnosprawnych, opuszczających placówki opieki zastępczej, postrzeganych w sposób stereotypowy przez pracodawców i otoczenie społeczne, jako pracownicy mniej dyspozycyjni i mobilni zawodowo.

Projekty systemowe są skierowane bezpośrednio do osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, które jednocześnie nie pracują i są w wieku aktywności zawodowej. Projekty systemowe muszą być skierowane do grup odbiorców, w szczególności należących do poniższych grup:

- osoby długotrwale bezrobotne,
- osoby niepełnosprawne (w tym z zaburzeniami psychicznymi),
- osoby nieaktywne zawodowo (z uwagi na opiekę nad dziećmi lub innymi osobami zależnymi),
- osoby uzależnione od alkoholu lub innych środków odurzających (poddające się procesowi leczenia lub w okresie do 1 roku od jego leczenia),
- osoby bezdomne,
- osoby po zwolnieniu z zakładu karnego lub innej jednostki penitencjarnej (do 12 miesięcy od jej opuszczenia),
- młodzież w wieku 15-25 lat zagrożona wykluczeniem społecznym,
- otoczenie osób wykluczonych społecznie.
- osoby niepełnosprawne (w tym z zaburzeniami psychicznymi),
- osoby opuszczające rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze oraz placówki, o których mowa w Art. 88 Ustawy o pomocy społecznej,
- uchodźcy, cudzoziemcy (posiadający zgodę na pobyt tolerowany oraz cudzoziemcy posiadający zezwolenie na osiedlenie się, zezwolenie na zamieszkanie na czas określony, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE lub objęci ochroną uzupełniającą),
- otoczenie osób wykluczonych społecznie.

Narzędziami realizacji projektów systemowych, w zakresie rozwoju form aktywnej integracji są kontrakt socjalny, program aktywności lokalnej lub program integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych.

Dzięki realizacji projektów systemowych województwo lubelskie pozyskuje środki finansowe z Unii Europejskiej, a same ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra

pomocy rodzinie oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej poszerzają swą ofertę pomocy o działania bardziej aktywne.

Udział w konkursach ogłaszanych przez MPiPS

W ramach konkursów ogłaszanych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej jednostki najczęściej otrzymywały środki finansowe w ramach Resortowego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej – uzyskując środki na zatrudnienie asystentów rodzinnych i koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, a także w ramach programów: Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Świetlica Praca Staż oraz Podmiot zatrudnienia socjalnego partnerem Ośrodka Pomocy Społecznej i Powiatowego Urzędu Pracy w realizacji kontraktów socjalnych.

Udział w programach osłonowych

W ramach realizowanych w danym roku projektów współfinansowanych lub finansowanych ze środków uzyskanych od marszałka województwa lub zainicjowanych przez daną jednostkę samorządu terytorialnego programów osłonowych jednostki zapewniały najczęściej usługi opiekuńcze i specjalistyczne usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób samotnych, starszych, chorych, niepełnosprawnych, obejmowały dożywianiem osoby i rodziny dotknięte ubóstwem poprzez wydawanie żywności w ramach programu "Dostarczanie żywności dla najuboższej ludności Unii Europejskiej", umożliwiały integrację i aktywizację społeczno – zawodową oraz zabezpieczenie potrzeb bytowych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym bezdomnych, a także wsparcie dla rodzin zastępczych.

9. Współpraca z organizacjami pozarządowymi – zadania zlecone w obszarze pomocy i wsparcia

Obszar zadań współpracy jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi określony został na podstawie art. 4 ustawy z dn. 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w szczególności dotyczy on:

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób;
- wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- działalności charytatywnej;

- działalności na rzecz osób niepełnosprawnych;
- promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy;
- wypoczynku dzieci i młodzieży;
- promocji i organizacji wolontariatu;
- przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym.

Tabela nr 13. Współpraca z organizacjami pozarządowymi - zadania zlecone w obszarze pomocy i wsparcia

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rok 2011	Rok 2012
ZLECENIA W TRYBIE DZIAŁALNOŚCI POŻYTKU PUBLICZNEGO		
Liczba zleceń ogółem	156	299
Wartość zleceń w złotych	35 802 968	38 549 156
W tym: dotacje w złotych	11 900 888	24 574 659
ZLECENIA W TRYBIE ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH		
Liczba zleceń ogółem	15	30
Wartość zleceń w złotych	1 945 133	2 325 313
W tym: dotacje w złotych	1 355 682	1 814 148

Powyższa tabela przedstawia zlecenia dla organizacji pozarządowych przez jednostki samorządu terytorialnego w trybie działalności pożytku publicznego oraz w trybie zamówień publicznych.

W przypadku zleceń w trybie działalności pożytku publicznego 12 % zleceń dotyczy umów zawartych przez powiatowe centra pomocy rodzinie obejmując jednocześnie 21 % wartości zleceń ogółem. Zlecenia w trybie zamówień publicznych wykazane zostały tylko przez gminne jednostki - ośrodki pomocy społecznej. (Liczba zleceń w tym przypadku oznacza liczbę zawartych w danym roku kalendarzowym umów z organizacjami pozarządowymi na wykonanie zadania publicznego w jednym z obszarów działań objętych współpracą.)

Tabela nr 14. Wybrane usługi pomocy społecznej zlecane organizacjom pozarządowym

WYBRANE USŁUGI POMOCY SPOŁECZNEJ			
WYSZCZEGÓLNIENIE	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013 - prognoza
Usługi opiekuńcze			
Liczba zleceń	25	66	66
Wartość zleceń w złotych	11 021 908	11 964 178	12 499 343
Specjalistyczne usługi opiekuńcze			
Liczba zleceń	33	41	43
Wartość zleceń w złotych	2 466 737	2 662 393	2 566 438
Prowadzenie placówki pomocy społecznej			
Liczba zleceń	18	19	20
Wartość zleceń w złotych	7 864 804	8 259 609	8 473 139

Organizacje pozarządowe realizując swoje zadania zaspokajają potrzeby gminy lub powiatu między innymi w zakresie usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych lub prowadzenia placówki pomocy społecznej. Wartość zleconych organizacjom pozarządowym zadań publicznych w ramach powyższych usług w roku 2012 wyniosła ogółem 22 886 180 zł. Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze realizowane były tylko na zlecenie jednostek gminy, natomiast jednostki powiatu w 2012 roku zleciły prowadzenie 8 placówek pomocy społecznej, a wartość tych zleceń wyniosła 5 175 568 zł. Biorąc pod uwagę prognozę roku następnego można zauważyć tendencję wzrostową zarówno w liczbie zleceń jak i wartościach zlecanych zadań publicznych organizacjom pozarządowym. Tendencja ta dotyczy każdej z powyższych usług.

Na tej podstawie zauważyć można rosnącą rolę trzeciego sektora. Organizacje pozarządowe stają się coraz bardziej znaczącym partnerem samorządów gminnych i powiatowych.

Rekomendacje

Analiza danych zgromadzonych w ramach oceny zasobów pomocy społecznej pozwala na sformułowanie następujących rekomendacji:

1. W obliczu wydłużania długości życia oraz starzenia się społeczeństwa gminy zwracają uwagę na konieczność podjęcia działań w zakresie zapewnienia pomocy osobom starszym. Coraz więcej osób wymaga pomocy w formie skierowania i umieszczenia w **domu pomocy społecznej**. Alternatywą może być tworzenie **domów dziennego pobytu**. Jest to forma środowiskowej pomocy półstacjonarnej służącej utrzymaniu osoby w jej naturalnym środowisku. Wprawdzie świadczą one pomoc tylko w określonym czasie, niemniej umożliwiają osobom starszym zaspokojenie wielu potrzeb nie tylko podstawowych. W placówkach tego typu, poza usługami bytowymi, prowadzone są także usługi wspomagające, zajęcia kulturalno - oświatowe oraz usługi rehabilitacyjne. Różne formy terapii zajęciowej pozwalają osobom starszym zachować aktywną postawę bez konieczności umieszczenia w domu pomocy społecznej. Wskazane jest zwiększenie nakładów na **usługi opiekuńcze**, które są inną formą pomocy osobom, które z powodu wieku, choroby i innych przyczyn wymagają pomocy innych osób, a są tej pomocy pozbawione z różnych powodów. Ośrodki obserwują wzrost zapotrzebowania na tą formę opieki. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Pomoc tą zapewniają opiekunki środowiskowe w miejscu zamieszkania osoby.
2. Zauważalna coraz bardziej staje się potrzeba utworzenia lub zapewnienia miejsc w **mieszkaniach chronionych**. O pobyt w mieszkaniu chronionym może starać się osoba, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę (szczególnie dotyczy to osób z zaburzeniami psychicznymi) potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu ale nie wymaga całodobowej opieki. Mieszkania chronione są alternatywnym rozwiązaniem problemu zapewnienia opieki osobom starszym, niepełnosprawnym, formą środowiskowej pomocy, głównie dla rodzin nie będących w stanie zapewnić potrzeb socjalnych, ani też z różnych przyczyn nie mogących pełnić roli opiekuńczej i wspierającej. Mieszkanie takie daje szansę na niezależne, samodzielne na miarę możliwości życie i nabywanie umiejętności społecznych, w szczególności przez osoby opuszczające rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, zakłady dla nieletnich itp. Zauważyć należy tendencję wzrostową w powstawaniu takich placówek, jednak w dalszym ciągu występują potrzeby w tym zakresie.

3. Z uwagi na rosnące zapotrzebowanie na bezpłatne poradnictwo specjalistyczne tj. porady prawne, rodzinne, psychologiczne, wskazane będzie zwiększenie nakładów finansowych samorządów na tego typu usługi. Związane jest to z narastaniem problemów społecznych wynikających z pogarszającej się sytuacji ekonomicznej m.in. niestabilna sytuacja na rynku pracy, zatrudnianie bez umów o pracę, migracje zarobkowe, narastającą dysfunkcjonalność rodzin, rozwody, samotne macierzyństwo, negatywne wzorce zachowań społecznych, nałogi, brak poczucia przynależności do rodziny i identyfikacji z nią.
4. W związku z wejściem w życie nowych uregulowań prawnych wskazane jest wdrożenie nowego modelu wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej, a tym samym zwiększenie środków finansowych powiatów i gmin na realizację zadań w tym zakresie. Szczególnie dotyczy to zatrudnienia asystentów rodziny oraz koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej wspiera jednostki samorządu gminnego i powiatowego w ramach ogłaszanego już drugi rok Resortowego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej przeznaczając środki na zatrudnienie asystentów rodzinnych i koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, jednak jest to zatrudnienie tylko czasowe – do końca roku kalendarzowego. Czasowość zatrudnienia, krótki okres obowiązywania ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej oraz ustawowy obowiązek zatrudnienia przez gminy i powiaty asystentów oraz koordynatorów dopiero od 2015 roku nie pozwolił jeszcze na wypracowanie standardów pracy.
5. Biorąc pod uwagę zatrudnienie w ośrodkach pomocy społecznej w odniesieniu do zapisu ustawowego (art. 110 ust. 11 Ustawy o pomocy społecznej) dotyczącego wymogu zatrudnienia przez ośrodek pomocy społecznej pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców, jeszcze 19 jednostek nie spełnia tego wymogu, z tego w 12 przypadkach na jednego pracownika socjalnego przypada powyżej 2100 mieszkańców. Zasadne jest zwiększenie zabezpieczenia środków samorządów gminnych na sfinansowanie etatów pracowników socjalnych.
6. Istniejąca na terenie województwa lubelskiego infrastruktura socjalna, nadal nie zabezpiecza istniejących w tym zakresie potrzeb. Deficyty występują przede wszystkim w zakresie środowiskowych form pomocy. Szczególnie należy rozwijać formy opieki nad dzieckiem i rodziną m.in. poprzez tworzenie placówek wsparcia dziennego oraz form wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych, rozwój mieszkalnictwa chronionego.
7. Zauważyć należy rosnącą rolę trzeciego sektora w realizacji zadań jednostek samorządu terytorialnego. Organizacje pozarządowe stają się coraz bardziej

znaczącym partnerem samorządów gminnych i powiatowych. Dzięki współpracy polityka społeczna realizowana na rzecz osób i grup potrzebujących wsparcia jest bardziej efektywna.

Planując realizację zadań z zakresu pomocy społecznej szczególną uwagę należy zwrócić na działania ukierunkowane na ochronę i polepszenie warunków życia najsłabszych grup społecznych, zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz na tworzenie warunków umożliwiających im aktywne uczestnictwo w życiu społecznym. Tylko wspólne działanie wielu instytucji i osób daje szansę na kompleksową i długofalową pomoc osobom w trudnej sytuacji życiowej.

Spis tabel, wykresów i map

Tabela nr 1. Powierzchnia i podział administracyjny województwa lubelskiego na tle kraju (stan na dzień 31.12.2012)

Tabela nr 2. Struktura podregionów w województwie

Tabela nr 3. Liczba ludności w poszczególnych województwach

Tabela nr 4. Struktura ludności w województwie lubelskim wg płci

Tabela nr 5. Liczba ludności województwa lubelskiego wg. ekonomicznych grup ludności

Tabela nr 6. Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim

Tabela nr 7. Infrastruktura społeczna.

Tabela nr 8. Środki finansowe przeznaczone przez gminy na świadczenia pieniężne z pomocy społecznej

Tabela nr 9. Liczba osób objętych świadczeniami niepieniężnymi realizowanymi przez gminy w 2012 roku.

Tabela nr 10. Rodziny zastępcze na terenie województwa lubelskiego

Tabela nr 11. Środki finansowe (w zł) przeznaczone na świadczenia rodzinne w województwie lubelskim w latach 2010 – 2012

Tabela nr 12. Liczba osób objętych projektami / programami w latach 2010 – 2012 wraz z prognozą na 2013 rok.

Tabela nr 13. Współpraca z organizacjami pozarządowymi - zadania zlecone w obszarze pomocy i wsparcia

Tabela nr 14. Wybrane usługi pomocy społecznej zlecane organizacjom pozarządowym

Wykres nr 1. Udział procentowy osób korzystających z pomocy społecznej w powiatach województwa lubelskiego

Wykres nr 2. Powody udzielenia pomocy i wsparcia w województwie lubelskim w 2012 roku

Wykres nr 3. Wybrane kategorie osób, którym udzielono pomocy i wsparcia

Wykres nr 4. Kategorie wiekowe osób, którym udzielono pomocy i wsparcia

Wykres nr 5. Kwoty świadczeń pieniężnych wypłaconych przez Gminy w 2012 roku

Wykres nr 6. Liczba osób, którym przyznano zasiłek okresowy w 2012 roku

Wykres nr 7. Kwota świadczeń niepieniężnych realizowanych przez gminy województwa lubelskiego w 2012 roku

Wykres nr 8. Liczba rodzin korzystających ze świadczeń rodzinnych w latach 2010 - 2012

Wykres nr 9. Kadra ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie w województwie lubelskim

Wykres nr 10. Kadra ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie w województwie lubelskim ze względu na płeć

Wykres nr 11. Analiza wykształcenia pracowników socjalnych w województwie lubelskim

Wykres nr 12. Koszty zasobu instytucjonalnego (w zł) w województwie lubelskim w latach 2010 – 2012

Wykres nr 13. Liczba osób objętych projektami / programami w latach 2010 – 2012 wraz z prognozą na 2013 rok

Mapa nr 1. Podział administracyjny województwa lubelskiego